

1976 Jan. 11.

AMERIKAI MAGYAR VILÁG

MADARÁSZ LÁSZLÓ IGAZOLÁSA

Irta: VASVÁRI ÖDÖN

1

AZ AMERIKAI MAGYAR TÖRTÉNELEM EGYIK LEGÉRDEKESEBB alakjáról, a még ma sem elfelejtett Madarász Lászlóról nemrégén értékes „életrajzi” regényt írt Mocsár Gábor, tehetséges és népszerű regényíró, „Gyémántper” címmel. Könyve értékes adalék a ma divatos életrajzi regények sorozatához, főképpen azért, mert bizonyára gondos forráskutatásokra támaszkodik, vagyis fantáziáját csak ott foglalkoztatja, ahol szigorúan hű adatokhoz nem kell ragaszkodnia, beszélgetésekben, leírásokban. Nem talál ki eseményeket, nem állít légből kapott adatokat, hanem mindig az igazolt tényekhez ragaszkodva bonyolítja le a regény meséjét és állapít meg kétségbevonhatatlan igazságokat. ~~Érdeme~~ ~~Érdeme~~ érdeme a munkának, ~~való~~ valószínűleg véglegesen, megtisztítja Madarász nevét és emlékét attól a tömérdek, soha meg nem érdemelt rágalomtól és szennytól, amit több mint egy századon keresztül szórtak rá könnyelmű és felelőtlen vádlók.

Vasváry Ödön

Emlékszünk rá: Madarász volt az a „gyémántos miniszter”, akit 1849-ben a Görgei által felakasztatott gróf Zichy Ödön gyémántékszereinek ellopásával vádoltak, aki a soha be nem bizonyított vádak hatása alatt otthagya Magyarországot és az Egyesült Államokba került, ahol hatvan esztendeig élt és nehéz, állandó munkája után is majdnem földhözragadt szegénységben halt meg, 98 éves korában, anélkül, hogy holtig szeretett szülőhazájába egyszer is visszatért volna.

*Nagy

hoggy

Madarász soha, egy percre sem szűnt meg ártatlanságát hangoztatni. Ezt azonban csak akkor tudta volna minden kétséget kizárólag bebizonyítani, ha egykori barátja, Kossuth Lajos melléje áll és elmondja mindazt, amit mint valóságot tudott a gyémántok ügyéről.

Ezt azonban Kossuth nem tette meg. Haláláig hallgatott, hiába könyörgött. Madarász éveken keresztül, hogy mondja ki az őt tisztázó és igazoló szót. Amikor Kossuth Amerikában járt, Madarász remélte, hogy ez a vallomástétel meg fog történni — de nem történt meg. A Kossuth által elmondandó tények az ő saját kormányzatába vetettek volna homályt és Madarász, hogy ez ne történjék meg, inkább hallgatott maga is. A tény ugyanis az volt, hogy a kincsekkel Omer bukaresti török basát akarták megvesztegetni, hogy álljon a Bem tábornok által tervezett moldvai katonai betöréshez és segítsen fellázítani a románokat az oroszok ellen.

A kincsek össze-vissza bolyongásának hosszú története van, egymásnak ellentmondó adatok tömegével, ugylátszik azonban, hogy a történetet most már le lehet zárni, mert Mocsár Gábor állítása szerint a kincsek végre is előkerültek: vagyis nem lopta el senki, hanem kézről-kézre adták, hogy végre is nyomuk vessen, legalábbis a kutatók számára. Egyes adatok szerint egy román arisztokrata juttatta el azokat Schwarzenberg herceghez, aki valamennyit a Ziochy családnak adta vissza vissza.

Mocsár Gábor regénye azzal végződik, hogy Madarászt nyilvánosan vádolták, vizsgálatot folytattak le ellene és a vizsgálat elmarasztalta a volt rendőrfőnököt. (Madarász ugyanis sohasem volt miniszter.) A döntés kimondásának színhelyét Madarász magának Kossuthnének és Kossuth Zsuzsának kíséretében hagyta el, akikkel karöltve hagyták el a termet.

Ezt a jelenetet a Wurzbach-féle osztrák életrajzi

1881

1881

lexikon is leírja, hozzátéve, hogy Madarász tolvajnak bizonyult. Magyar oldalról is sokan vallották ezt: Jókai, Kemény Zsigmond, Mikszáth és sokan mások.

A szerző ilyen szavakkal összegezi a történetet: „Egy dolog bizonyos. A meghurcolt Madarász László keze tiszta. Büntetlenül áldozata lett egy gyalázatos vádnak... Hallgatása az erkölcsi nagyság minden beszédnél többet mondó megnyilvánulása. Hallgatott és vállalta az erkölcsi halált”?

Mocsár megemlíti, hogy Madarász késő öregségében megírta emlékiratait és elküldte Clevelandba, a „Szabadság” laphoz, melynek szerkesztője, Kohányi Tihamér (Mocsár „Tibor”-nak írja a keresztnévet) azonban nem közölte, mert „méltánytalan támadásokat tartalmaz Kossuth ellen”. Madarász halála után leánya visszakérte az emlékiratot, de ott már senki sem tudott róla. Az emlékirat örökre elveszett.

A regény nem foglalkozik Madarász további életével.

Jelen cikkem megírására az készítetett, hogy Mocsár Gábor dr. Péter László szegedi könyvtáros barátom útján arra kér, hogy juttassam el hozzá az adatokat Madarász amerikai életéről. Mivel magánlevélben egy ilyen, meglehetősen munkát igénylő kérésnek nem igen lehet eleget tenni, inkább egy cikk megírását választottam.

Madarász barátságban vált el Kossuthtól. Az eset után Görgei halálra kerestette, de sehol sem sikerült elcsipni. Majdnem két évig Svájcban, Németországban bolyongott, álnevek alatt, végre Londonba került. 1851-ben levelezett Kossuthal, aki egy Pulszkyhoz küldött levelében ezt írja: „Kérlek Madarásznak küldd el az idezárt levelet...” (1851 Márc. 13.) Madarász 1851 május 25 kelettel írt Kossuthnak,

ajánló levelet kérve Amerikába. Bizonyára erre vonatkozik Kossuth 1851 jun. 20-án Pulszkyhoz Londonba irt levele, amelyben így ír: „Madarásznak mondd, amit kívánt holnaphoz egy hétrei alkalommal küldöm el, egyrészt az amerikai követség útján, másrészt hozzád.” Madarász tehát Pulszkyval személyesen érintkezett Londonban és a Kossuthal szemben érzett keserősége még nem hatalmasodott el rajta.

Madarász még 1851 jan. 7. kelettel egy hosszabb beadványt küldött Londonból az amerikai kormányhoz. A borzalmas angolsággal irt beadvány leirja életét, azután hogy „féltékenység, rosszindulat és gyűlölködés” alapján hamis vádakot erjeltek ellene, de „becsületén nem esett folt”. Menekülnie kellett, több országban bolyongott, de reméli, hogy életét, mint farmer, a szabadság hazájában fejezheti be.

Az Egyesült Államokba 1851 aug. 13-án érkezett, Vilmos fiával, elhalt felesége fivérével, tehát sógorával, Báró Majthényi Józseffel és annak Tivadar nevű fiával, aki később a Zágonyi féle győzelmes halálroham egyik hőse lett 1861-ben, Missouriban. Velük volt Varga Ferenc ügyvéd is, akiből később New Buda egyik alapítója lett. Valamennyien Iowa államba mentek, New Budára, ahol Madarász is farmföldet foglalt magának. Pár év mulva, 1855-ben megnősült, egy Sibilla Aschbach nevű német nőt vett feleségül, akitől hét gyermeke született, négy fiu és három lány. A fiuk közül egy, József, vakon született, a leányokat közeli farmercsaládok fiai vették nőül.

De bármennyit és bármilyen nehezen dolgozott, a farmeréletben nem tudott boldogulni. Már aggastyán volt, amikor átköltözött a messzi Floridának egy Palatka nevű falujába, ahol néhány évi küzdelmes munkája szintén nem járt eredménnyel. Otthagytva Floridát és Hermina leányához költözött, aki Missouri

államnak egy Good Hope nevű farmvidéken élt. Ott halt meg 1909 november 6-án, 98 éves korában. Nem sokkal halála előtt levelet irt a clevelandi Magyar Napilaphoz, amelyben elmondja, hogy két hónapig ágyban fekvő beteg volt, mert egy kidőlt fa ráesett. Tavaly azt tervezte, hogy átmegy Magyarországra és képviselőjelölt lesz, de nem tudta magát rászánni a nagy utra. De reméli, hogy száz éves korában átmehet. (Szegei Napló, 1907 jun. 1.)

Mi történt a családjával? Leányai tanítónőkké lettek, ami abban az időben nem jelentett különösebb iskoláztatást, azután farmerekhez mentek feleségül. Egyik leányának férje Nathaniel Bruin volt, ez a házaspár költözött először egy Good Hope-i farmra Missouriban. Hermina leánya Francis E. Bray farmer felesége lett. Fiuk, Ira E. Bray nazarénus lelkész, még életben volt, amikor a kedves emlékü Káldor Kálmán, a St. Louis-i magyar hetilap kiadója kéresemre elindult, hogy megtalálja Madarász László nyomait. Az így nagy nehezen megtalált unoka elmondta, amire a családi hagyományokból emlékezett. Nagyapja, aki már akkor 90 éves volt, hét szekér

21

farmi felszereléssel és butorral érkezett Hermina leánya farmjára, feleségével, egyik leányával és teljesen vak József nevű fiával. Másik leánya férjével együtt Colorado államba költözött. Lajos fia, aki egy ideig az amerikai hadsereg őrmestere volt, később ügyvéd lett, szintén Colorádóban telepedett le, a vak Józseffel együtt, akinek az elméje is elborult és egy állami intézetben halt meg. Ezek a gyermekek magukkal vitték minden családi emléket, de ezekből csak néhány floridai kagyló maradt meg, amelyeket Madarász saját kézírásával látott el. Ezek közül kettőt az unoka Káldornak ajándékozott. (Egyet ebből nekem ígért Káldor, de elfelejtette elküldeni.) A családi ház, amelyben Good Hope-on laktak, leégett.

Sikerült Madarász sirját is megtalálni, amit egy kis fehér kőköcka jelez, valószínűleg felirat nélkül. Leánya, Hermina, mellette van eltemetve. Vilmos fiának, aki Ujházy László leányát, Ilkát 15 éves korában megszöktette és feleségül vette, egy Lajos nevű fia nagy hírű ember lett, mint az ország egyik legkitűnőbb szépirodalomrajzolója. Abban az időben még nagy divat volt a gyönyörű, kalligrafikus kézírás, amivel ünnepélyes iratokat, meghívókat, programokat díszítettek, tömegek bámulták a valóban remek munkákat, iskolákban tanították. Aránylag kevés ilyen művész volt, akiknek munkája ma is méltó a megbámulásra. Páratlan kezűgyességük szép jövedelmet biztosított számukra. Ez a Madarász fiú New Yorkban üzletet is nyitott és a szépirodalom lapjában állandóan hirdetett a nyolcvanas évek elején. 1910-ben halt meg New Yorkban.

